

De natuur krijgt elke dag patat

Minstens de helft van onze kwetsbare natuurgebieden wordt ernstig bedreigd. Deze gebieden lijden onder overmatige stikstofvervuiling door landbouw, transport en industrie. Onlangs rapporteerden de provincies en Rijksoverheid over de laatste stand van zaken. En weer blijkt: de aanpak schiet te kort. Overijsselse media melden zelfs dat de aanpak om de uitstoot terug te dringen, faalt. De nieuwste metingen laten zien dat de helft van de stikstofgevoelige gebieden ondanks getroffen maatregelen in de toekomst nog steeds in hun voortbestaan blijven bedreigd.

Stikstof zorgt voor overbemesting en verzuring van de grond. Hierdoor zijn in de natuur steeds minder kalk en schaarse mineralen in de bodem aanwezig, terwijl stikstof steeds verder ophoopt. Dat zorgt ervoor dat juist de meest unieke en kwetsbare natuur verdwijnt. En daarmee het leefgebied van veel soorten dieren en planten. Diersoorten die wél overleven, hebben het zwaar. Schrijnend voorbeeld: door kalkgebrek krijgen veel koolmeesjes op de Veluwe jongen met allerlei botbreuken. Het is alsof je elke dag patat eet: je groeit wel, maar je wordt er doodziek van. Planten, insecten en vogels krijgen in gebieden met een overschot aan stikstof eigenlijk alleen junkfood binnen.

Ruim 250.000 hectare van de Nederlandse natuur (totaal 623.145 ha) is aangewezen als 'stikstofgevoelig'. Het betreft natuurgebieden die van nature voedselarm zijn en slecht tegen een overmaat aan stikstof en verzuring kunnen. In 2015 startte de overheid daarom het Programma Aanpak Stikstof (PAS), bedoeld om de uitstoot van stikstof terug te dringen, ruimte te houden voor economische ontwikkeling en tegelijkertijd de natuur te herstellen. Overheden, bedrijfsleven en natuurbeschermers committeerden zich aan het PAS. Ze spraken af dat aan de ene kant overheden en bedrijven moeten zorgen voor minder stikstofuitstoot, terwijl aan de andere kant natuurbeheerders als Natuurmonumenten herstelmaatregelen uitvoeren.

Natuurmonumenten voert voerde deze herstelmaatregelen onder andere in het Buurserzand in Overijssel uit. Planten en struiken zijn verwijderd en de bovenste bodemlaag werd afgeplagd. Zo krijgen kwetsbare planten en dieren weer kans op zich te vestigen en voort te planten. De maatregelen brengen een flinke verstoring van dieren in het gebied met zich mee. Met het herstel van het gebied voor ogen, namen we die tijdelijke verstoring voor lief. Maar bij herstelmaatregelen die in een verder verleden zijn uitgevoerd blijkt het effect veel minder groot en minder duurzaam dan gehoopt. Bovendien zien we dat de aanhoudend hoge stikstofwaarden veel ernstiger effecten hebben op natuurgebieden dan eerder werd gedacht. De negatieve effecten tellen bij elkaar op.

PAS-maatregelen zijn noodzakelijk om de natuur te herstellen, maar vormen slechts een deel van de oplossing. We moeten dus éérs en vooral kijken naar de bron. De uitstoot moet omlaag, anders is het dweilen met de kraan open.

De 'toelaatbare' uitstoot van stikstof wordt vastgesteld op basis van een rekenmodel, waarmee de Rijksoverheid de kaders stelt. Het model berekent hoeveel stikstof maximaal uitgestoten mag worden zonder dat de natuur nóg meer in gevaar wordt gebracht. In de rapportages over de uitstoot van stikstof wordt blijmoedig een daling van stikstof aangekondigd. In 2030 zou dit 15% minder moeten zijn. Opvallend optimisme, want in diezelfde rapportage staat: in 2030 is voor de helft van onze meest kwetsbare natuur stikstof nog steeds een bedreiging voor het voortbestaan. Bovendien worden in veel natuurgebieden sinds het invoeren van de PAS nog steeds stijgende concentraties stikstof gemeten. De stikstof daalt neer in de gebieden en hoopt zich in het ecosysteem op, met alle gevolgen van dien.

Het rekenmodel van de PAS wordt voortdurend aangepast aan de werkelijkheid en daarmee verfijnder. Het is ondertussen wrang dat bij elke aanpassing blijkt, dat een groter deel van onze kwetsbare natuur ook in 2030 nog teveel aan stikstof zal krijgen. De vooruitzichten voor de natuur worden keer op keer slechter, in tegenstelling tot de optimistische conclusies die in de rapportages worden genoemd. Dit vraagt om ingrijpen door de overheid: neem extra maatregelen om de uitstoot aan de bron verder terug te dringen. Geef de natuur een sterrenrestaurant in plaats van een snackbar. Dan kunnen we gezonde natuurgebieden doorgeven aan de volgende generatie.